

конкурентоспроможність української економіки на світовій арені в довгостроковій перспективі. [3].

Однак, для повної реалізації потенціалу ТНК, Україні необхідно вирішити ряд структурних проблем. Це включає боротьбу з корупцією, вдосконалення судової системи, захист прав власності та створення більш прозорого бізнес-середовища. Такі реформи не лише зроблять Україну більш привабливою для ТНК, але й покращать умови для розвитку місцевого бізнесу. У контексті післявоєнного відновлення, роль ТНК може стати ще більш значущою. Вони можуть надати не лише необхідний капітал, але й експертизу та технології, необхідні для відбудови та модернізації української економіки. Однак важливо забезпечити, щоб ця відбудова відбувалася з урахуванням довгострокових інтересів України та сприяла створенню стійкої та диверсифікованої економічної структури.

Список літератури:

1. Yakubovskiy, S., Dominese, G., Rodionova, T. ., & Shapoval, A. (2021). Impact of Transnational Corporations Activity on the Economic Development of Ukraine. *Journal Transition Studies Review*, 28 (1), p. 121-134. <https://doi.org/10.14665/1614-4007-28-1-009>
2. Ifft E. M., Goodby J. Issues In Negotiations: Looking Toward An End To The War In Ukraine. *Hoover Institution. Global Policy and Strategy Initiative* URL: <https://www.hoover.org/research/issues-negotiations-looking-toward-end-war-ukraine> (date of access: 23.03.2025).
3. Joseph J. 2024 Investment Climate Statements: Ukraine. *Technical Difficulties*. URL: <https://www.state.gov/reports/2024-investment-climate-statements/ukraine/> (date of access: 23.03.2025).

СТАЛИЙ ТУРИЗМ – СУЧАСНИЙ ТРЕНД ЧИ ГЛОБАЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ?

Світлана Павлюк

доцент кафедри готельно-ресторанної справи
та організації бізнесу,
Миколаївський національний аграрний університет,
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: svetlanapavliyk@gmail.com

Сталий розвиток, як поняття, в полі наукової думки вивчення даного питання знаходиться вже певний час. Відповідно як концепція, він передбачає збалансоване економічне (розвиток бізнесу та економіки без виснаження природних ресурсів), соціальне (забезпечення рівних прав, добробуту й культурного збереження суспільства) та екологічне (збереження біорізноманіття, мінімізація забруднення, боротьба з кліматичними змінами) зростання, щоб задовольняти потреби сучасного покоління без шкоди для майбутніх.

Туризм, сьогодні, має глибокий та вагомий вплив на розвиток суспільства, економіку й навколишнє середовище, а також відіграє вирішальну роль у досягненні 17 Цілей сталого розвитку «Порядку денного 2030». Так, дана галузь згадується в таких цілях як: ЦСР 8 «Гідна праця та економічне зростання», ЦСР 12 «Відповідальне споживання» та ЦСР 14 «Збереження морських ресурсів». Оскільки одна ціль взаємодоповнює іншу, тобто дії в одній сфері чи галузі впливають на результати в інших (наприклад, ланцюжка створення вартості), галузь туризму здатна прискорити прогрес досягнення всіх 17 Цілей сталого розвитку. При чому його роль в досягненні вказаних цілей можна значно посилити, коли сталий розвиток стає спільною відповідальністю та переходить до ядра прийняття рішень у сфері туризму.

Програма ООН з навколишнього середовища та Всесвітня туристична організація визначають сталий туризм як «туризм, який повністю враховує його поточні та майбутні економічні, соціальні й екологічні наслідки, задовольняючи потреби відвідувачів, промисловості, навколишнього середовища та приймаючих громад». Крім того, зазначається, що сталий туризм «відноситься до екологічних, економічних та соціально-культурних аспектів розвитку туризму, а між цими трьома вимірами необхідно встановити відповідний баланс, щоб гарантувати його довгострокову стійкість» [1].

Поряд із поняттям «сталий туризм» використовуються такі дефініції як «екотуризм» та «відповідальний туризм». Так, поняття «екотуризм» з'явилося наприкінці 1980-х років, відповідно Девід Феннелл розглядає його як «стійку форму туризму, основою якого є природні ресурси, та яка зосереджена, в першу чергу, на досвіді та пізнанні природи, керується етичними принципами та нормами з метою зниження власного впливу, раціонального використання ресурсів й орієнтацією на місцеві території» [2].

В Угоді Мoһonk, а саме пропозиції щодо міжнародної програми сертифікації сталого розвитку дефініція «екотуризм» розглядається як «сталий туризм з фокусом на природних територіях, що приносить користь навколишньому середовищу та громадам, які відвідують туристи, а також сприяє екологічному й культурному розумінню, оцінці та обізнаності» [3]. У свою чергу, Глобальна мережа екотуризму (Global Ecotourism Network) зазначає, що поняття «екотуризм» – це «відповідальна подорож природними територіями, під час якої зберігається навколишнє середовище, підтримується добробут місцевих жителів, а також отримуються знання та розуміння через інтерпретацію й освіту всіх учасників (відвідувачів, персоналу та відвідувачів)» [4].

Поняття «відповідальний туризм» вперше було визначено Кейптауні в 2002 році на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку. Так, відповідальний туризм – це «створення кращих місць для проживання людей та кращих місць для відвідування». Відповідальний туризм вимагає, щоб оператори, власники готелів, уряди, місцеві жителі та туристи взяли на себе відповідальність та вжили заходів, щоб зробити туризм більш стійким. Основними характеристиками відповідального туризму є: мінімізація негативного економічного, екологічного та соціального впливу; позитивний внесок у збереження природної, культурної спадщини й автентичності, підтримку

різноманітності біорізномаїття; залучення місцевого населення до прийняття рішень, які впливають на їх життя; зростання добробуту місцевих жителів та покращення умов їх праці; забезпечення доступу для людей з особливими потребами до послуг туризму; сприяння культурному пізнанню та взаємоповаги [5].

Узагальнюючи наведені твердження відмітимо, що сталий туризм не стосується конкретного виду туризму, скоріше це прагнення до того, щоб вплив усіх форм туризму був стійким для майбутніх поколінь; екотуризм – це нішевий підвид туризму на природних територіях; а відповідальний туризм – це термін, що стосується поведінки та стилю окремих туристів, поведінка яких узгоджується більше з позитивним впливом на пункт призначення, чим з негативним.

Критерії Global Sustainable Tourism Council (Глобальна рада сталого туризму) є глобальними стандартами сталого розвитку подорожей та туризму, що використовуються для навчання й підвищення обізнаності в цій галузі, а також вони використовуються для розробки політики, вимірювання та оцінки, сертифікації (рис.1), і охоплюють такі напрямки: стале управління; соціально-економічні наслідки; культурний вплив; вплив на навколишнє середовище.

Рис. 1. Критерії Global Sustainable Tourism Council

Джерело: побудовано за матеріалами [6]

Оскільки кожен туристичний напрямок має свою власну культуру, середовище, звичаї та закони, то вказані критерії розроблені таким чином, щоб бути адаптованими до місцевих умов й доповнюватися додатковими критеріями для визначеного туристичного об'єкту або діяльності.

Що стосується повоєнного відновлення України з точки зору сталості розвитку, то перспективним є перехід на екологічно чисті технології, сталу енергетику та циркулярну економіку, що дозволить перейти до сучасної, екологічно та економічно ефективної моделі розвитку. У свою чергу, основними напрямки сталого туризму у повоєнний період є: екотуризм (розвиток національних парків, відновлення природних територій, створення екологічних маршрутів); сільський туризм (підтримка локальних виробників

сільськогосподарської та крафтової продукції, розвиток агротуризму); військовий туризм (створення меморіальних маршрутів, музеїв, екскурсій, що розповідатимуть про боротьбу України за незалежність); культурний туризм (відновлення історичних пам'яток, підтримка локальних ремесел та автентичних традицій); інфраструктурний розвиток (будівництво екологічно безпечних доріг, готелів, транспорту, що працює на відновлюваній енергії).

Тож сталий туризм – це не просто сучасний тренд, а необхідність для збереження планети та покращення якості життя населення.

Список літератури:

1. UNWTO (2005). Making Tourism More Sustainable - A Guide for Policy Makers. *World Tourism Organization*. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284408214>.
2. Fennell A. David (2004). *Ecotourism*. London. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203505434>.
3. Mohonk Agreement: Proposal for an International Certification Program for Sustainable Tourism and Ecotourism (2019). A framework and principles for the certification of sustainable and ecotourism. *Globalecotourismnetwork.org*. URL: <https://www.globalecotourismnetwork.org/wp-content/uploads/2019/02/mohonk.pdf>
4. What is (not) Ecotourism (2016). *Global Ecotourism Network*. URL: <https://www.globalecotourismnetwork.org/what-it-is-not-ecotourism/>
5. What is Responsible Tourism? (2025). *The Responsible Tourism Partnership*. URL: <https://responsibletourismpartnership.org/what-is-responsible-tourism/>.
6. GSTC Criteria Overview (2025). *Global Sustainable Tourism Council*. URL: <https://www.gstccouncil.org/gstc-criteria/>.

МУЗЕЙ У КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ІМ. ТИВОДАРА ЛЕГОЦЬКОГО

Василина Палинчак-Кутузова

старший викладач кафедри готельно-ресторанної
та музейної справи,

Мукачівський державний університет,
провідний науковий співробітник відділу історії
та краєзнавства КЗ «Закарпатський обласний
краєзнавчий музей ім. Тиводара Легоцького» ЗОР

E-mail: palunchakkytyzovavas@gmail.com

Війна завдала серйозної шкоди культурній спадщині України. Окрім руйнування музеїв, російські агресори пограбували або пошкодили понад 30 музейних установ було. Ці дії не були випадковими – йшлося про ретельно сплановану операцію з вивезення цінних експонатів, у якій брали участь фахівці з відповідною підготовкою [6, с. 8].

Війна стала поштовхом до активізації культурної дипломатії України, піднявши її на якісно новий рівень. Зросла потреба у популяризації української культурної спадщини як за кордоном, так і в самій Україні, що сприяє